

”לַבְּנֵינָהּ שֶׁל הַלֵּבָה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
דיני רחיצה וטבילה בשבת וזיום טוב

להשתמש כלל במים החמים שבברזי הישיבה והדבר כרוך באיסור תורה. במיוחד יש להיזהר בזה בברזים החדשים מסוג 'מיקסר'⁶ ולדאוג שתמיד הידית תהיה מוטה לצד הימני- הקר ביותר.

אם לוקחים מים חמים ממיחם ומערבבים אותם בספל עם מים קרים באופן שאין בדבר איסור בישול אזי אפשר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו כיוון שזה נקרא קירור המים החמים (ולא חימום של המים הקרים)⁷.

איזה חום מוגדר כ'מים חמים'? ההגדרה היא מים שדרך בני אדם לרחוץ בהם. רוב העולם נוהג לרחוץ במים חמים, ומים שבטמפרטורה שדרך בני האדם להגדירם כחמים הופכים להיקרא 'מים חמים'. מים שבטמפרטורה נמוכה מכך מוגדרים 'פושרים' ובהם לא הייתה הגזרה. הלכה זו קשורה גם לתשעת הימים שאז נוהגים שלא לרחוץ במים חמים. ידוע שהרב חרל"פ היה נוהג להגיע בכל ערב שבת למקווה שבשכונת שערי חסד כדי לוודא שהמים לא מוגדרים 'חמים', ולכן טבל רגלו במים לשער אם מקרי פושרים או חמים.

ברחצה בצונן אין את גזירת הבלנים ובכל זאת המנהג הוא לא להתקלח בשבת משום חשש לסחיטת השיער, אבל אם רוחץ חלק חלק מגופו- מותר (ויזהר מסחיטת שיער

התעוררתי לעסוק בנושא רחיצה וטבילה בשבת וביום טוב לקראת חג שבועות משתי סיבות: א) השנה חג שבועות הינו בצמידות לשבת ולכן שאלת הרחיצה שייכת יותר מאשר בשבת רגילה. ב) השל"ה הקדוש כתב על טבילה בשבועות¹ שמעבר לכך שחייב אדם לטהר עצמו ברגל יש עניין גדול לטבול דווקא בשבועות כשם שעם ישראל הוצרך לטבול קודם קבלת התורה, ומביא מהזוהר הקדוש² שיש לטבול קודם עלות השחר לאחר שלמדו כל הלילה.

הגמרא בשבת³ מלמדת אותנו על 'גזירת הבלנים'. מספרת הגמרא שהיו בלנים שהיו מחממים את מי המרחץ בשבת עצמה וטוענים שהמים חוממו בערב שבת. כתוצאה מנוהג זה גזרו חז"ל שאין לרחוץ את כל הגוף בשבת אף במים שלא נעשה בהם כל איסור. אסור לכן לרחוץ כל גופו במים שחוממו בשבת עצמה או בערב שבת, אולם אם המים חוממו בערב שבת מותר לרחוץ פניו, ידיו, רגליו ואיברים אחרים ובלבד שלא ירחץ רוב גופו⁴.

מערכת המים בישיבתנו עובדת כל הזמן, אף בשבתות וימים טובים⁵, וכשיוצאים מים חמים מיד נכנסים במקומם מים קרים ומתחממים על ידי המים שבדוד, לכן אין

¹ מובא שהסטיפלר הקפיד בטבילה זו ואף כשנחלש מאוד בכל זאת לא ויתר עליה.

² פרשת אמור ג, דף צז עמוד ב.

³ דף מ, עמוד א.

⁴ שלחן ערוך, סימן שכו, סעיף א.

⁵ זו מערכת שאינה מותאמת לשינויים תכופים.

⁶ ברז בעל ידית אחת שבה המעבר בין המים לקרים נעשה על ידי הטיית הידית.

⁷ רבי עקיבא איגר, סימן שכו.

לא מחזי כמתקן ולכן הטבילה מותרת (בפרט אם נטמא בשבת), וכך פסק המשנה ברורה¹⁶. ידוע שהחזון איש אסר לטבול בשבת ובכל זאת לא מיחה במי שטבל במקווה שהיה בבית החזון איש¹⁷.

טבילה לשם תוספת טהרה - ישנם רבים הטובלים לשם תוספת טהרה (אף שלא נטמאו) וכן מנהג הטבילה בליל שבועות אף שלא נטמא. יש לשאול האם בטבילה לשם טהרה יש לסמוך על דעת הקרבן נתנאל הסובר שאין גזירת מרחצאות במקום מצווה ולטבול בחמין?

דעת המשנה ברורה¹⁸ היא שאף על פי שבטבילה לשם טהרה אין מחזי כמתקן מכל מקום יש להימנע מטבילה זו משום חשש סחיטה.

לגבי טבילה ביום טוב ובשבועות - נראה לענ"ד שגם למי שמחמיר שלא לטבול בשבת יש מקום גדול להקל ולטבול ביום טוב וכמו שכתב השל"ה שנהגו לטבול אף שטבלו כבר בערב שבועות וכן ידעינן לרבני קשישאי שטבלי ביום טוב. כפי שנתבאר בראשית הדברים יום טוב קל יותר בדיני רחיצה מאשר שבת ולכן בוודאי אפשר לנהוג כמובא בשל"ה הקדוש ולטבול בליל שבועות, ואשרי העמלים בתורה כל הלילה וזוכים לקריאת התורה כבמעמד הר סיני לאחר טבילה וכפי שנוהגים אכן רבים בישראל.

בחזקה⁸. במקום צער גדול יכול לרחוץ אף כל גופו בצונן ויזהר מסחיטת השיער (יניח את המגבת על גופו בעדינות לשם ספיגת המים).

גזירת הבלנים שייכת אף ביום טוב ולכן אין לרחוץ את כל גופו אף במים שהוחמו בערב יום טוב⁹, אולם אם רוחץ בשינוי איבר איבר מותר לרחוץ במים שהוחמו בערב יום טוב¹⁰. יש המתירין¹¹ לראות רחיצה כדבר השווה לכל נפש ולהתיר לרחוץ כל גופו במים שהוחמו בערב יום טוב.

טבילה בשבת - הגמרא כביצה¹² אומרת שאסור לטבול כלים בשבת וביום טוב משום דמחזי כמתקן הכלי ומתירו לשימוש על ידי הטבילה, אולם בטבילת אדם אין 'מחזי כמתקן' משום שהאדם נראה כמיקר וטובל כדי להתקרב במים ולכן מותר לטבול בשבת¹³ וכך פוסק השלחן ערוך¹⁴. טבילת נשים זהו נושא שעליו יש לדון בפני עצמו. בנוגע לטבילת גברים כתוצאה מראיית קרי - בימינו אין דרך לרחוץ במקווה או במעיין ואי אפשר לומר ש'נראה כמיקר' ולכן הגר"א אסר לטבול משום דמחזי כמתקן¹⁵, אולם יש שכתבו שכיוון שבטלה תקנת עזרא ואין חיוב על הגברים לטבול ממילא

⁸ עיין בשמירת שבת כהלכתה פרק יד הערה א המביא שהגר"ז אורבך דן להתיר גם במקום שערות.

⁹ סימן תקיא, סעיף ב.

¹⁰ סימן תקיא, משנה ברורה סעיף קטן יח, שער

הציון סעיף קטן כא.

¹¹ דעת הגר"ע יוסף זצ"ל.

¹² דף יח, עמוד א.

¹³ ב'מנחת יצחק' חלק ט, סימן לב מביא שנושא זה היה ויכוח גדול בין ה'חסידים' ל'מתנגדים', ואף מובא שתלמידי הגר"א סגרו את המקוואות בשבת, אולם בסופו של דבר גברה יד החסידים שנהגו כהאר"י ז"ל והתירו לטבול בשבת.

¹⁴ סימן שכו, סעיף ח. וז"ל: אדם מותר לטבול מטומאתו בשבת.

¹⁵ עיין ביאור הלכה, סימן שכו, סעיף ח.

¹⁶ סימן שכו, סעיף קטן כד, בסופו.

¹⁷ הסייטפלו (גיסו של החזון איש) וכן קרוביו ותלמידיו של החזון איש טבלו במקווה שבביתו ולא מחה בהם. (כך מובא ב'דרשו', סימן שכו, הערה 25).

¹⁸ סימן שכו, סעיף ב, סוף ביאור הלכה ד"ה 'אדם מותר'.

